

God Jul
** Glædelig*
*Jul * Hyvää*
*Joula * Merry*
*Christmas * Frohe*
*Weihnachten * Joyeux*
*Noël * Prettige Kerstdagen*
** Feliz Navidad * Mele*
*Kalikimaka * Merri Kurisumasu*
** Kristus se Radi * Kung His Hsin*
Hien Bing Shu Shen Tan

Välkommen till Nyhetsbrev nr 31-2017

Julen 2017

Den internationella julgranen ovan

är en påminnelse att läsarna av detta brev finns spridda över en stor del av världen. I alla världsdelar faktiskt. (Utom Antarktis, som ju lär vara en egen världsdel.)

Nya mottagare

till Nyhetsbrevet har vi sedan länge kunnat välkomna i varje nytt brev. Skaran växer snabbt. Ca 1 300 mottagare är det just nu. Datorn har protesterat. Alltför många, tycker den. För att lösa problemet har jag måst ändra lite när det gäller fördelningen av adresser i olika grupper. Detta kan – om oturen varit framme - ha medfört, att du har hamnat på mer än en lista, dvs att du får mer än ett brev. Meddela mig i så fall, så stryker jag inför nästa Nyhetsbrev.

I julens tecken

är det tänkt att detta Nyhetsbrev skall gå. Rättare sagt : om våra jultraditioners historia. Jag tar dock avstamp i något som på ett sätt kan tyckas ligga så långt från julens budskap man kan komma: första världskriget och det ofattbart grymma kriget på västfronten. Samtidigt är det en berättelse, som i i högsta grad anknyter till just julens budskap om - och människors längtan efter - frid och försoning.

Följ alltså med till en plats någonstans på västfronten. Det är december 1914.

Scenen är

ett sönderbombat och sönderskjutet landskap, söndergrävt av skyttegravar på båda sidor om frontlinjen. I dessa skyttegravar kämpar soldaterna på båda sidorna om fronten mot kyla och väta, råttor och löss. Hösten 1914 har varit ovanligt regnig. Skyttegravarna blir ständigt mer eller mindre vattenfyllda. Soldaterna kämpar också mot skräcken. Det ständiga dödshotet från kulspruteeld, granater och bomber. Soldaterna får dagligen uppleva hur kamrater slits i stycken av de ständiga granatkrevaderna eller av nedgrävda minor som man trampat på. Över landskapet råder en ständig stank, bl.a. från ruttnande lik, som hänger kvar i taggtråden eller flyter omkring i vattnet i granathålen.

Detta var helvetet på jorden.

Nu är det den 24 december. Det krig, som man vid krigsutbrottet hade sagt hade skulle bli kortvarigt, har redan pågått flera månader. Soldaterna i skyttegravarna kämpar vidare mot all den ondska och vedervärdighet som omger dem. Ondska som de tycker kommer såväl från fienden som väderleken.

Det är då det händer.

Den ena kulsprutan efter den andra tystnar. Tystnar gör även de dovt mullrande kanonerna. Över det sönderbombade landskapet lägrar sig tystnaden. De som upplevt detta har senare berättat om denna märkliga och ofattbara tystnad.

Så hörs sång från ena sidans skyttegravar. *Stille nacht. Helige nacht.* Först en ensam röst. Sedan allt fler som stämmer in. Det blir en kör. En trumpet ansluter.

Det går en stund. Sedan hör man från skyttegravarna på andra sidan om frontlinjen: "*Silent Night. Holy Night.....*"

Rösterna blir allt fler. På båda sidorna om fronten. Efter en stund kliver soldater på båda sidorna upp ur skyttegravarna och fortsätter att sjunga "*Stille Nacht...*" besvarat av "*Silent Night...*".

Soldater som var med om detta – och som överlevde kriget – har berättat om denna märkliga upplevelse.

Denna sångduell fick inte pågå särskilt länge. Snart kom – på båda sidorna - order uppifrån: Fortsätt striden. Den som bryter mot ordern riskerar att bli avrättad.

Efter detta besök i ett helvete på jorden

för inte så länge sedan, förflyttar vi oss till vår tids mera fridfulla julfirande. Vi skall ta en titt på hur våra jultraditioner har vuxit fram.

Så här inför julen 2017 kan det vara på sin plats att titta tillbaka någon eller ett par generationer och kolla den tidens julfirande.

Till min hjälp tar jag tre av vår lokala hembygdsforskare: Emil Söderman i Ramsjöstrand, Patrik Haller i Hallavara och Sante Gudmundsson i Förslöv. Alla tre är barn av tiden i skarven mellan 1800-tal och 1900-tal. Det är därför den tidens julfirande i Bjäre de skildrar.

Under julaftons förmiddag

var det – enligt Emil Söderman - dags att koka "jula-suled och påsagröden". (Påsagröd var korngryn inlagda i en tygpåse som sänktes ned i det kokande fläskspadet. Detta spad hade sparats efter koket av skinkan.)

Nu samlades husets folk kring grytan som placerats på bordet. Man doppade brödbitar i spadet och åt. Dopp i grytan. På dopparedan...

På julaftons kväll

var det så dags för det som många längtat efter länge. Julbordet. Som jag redan har antytt finns det mängder av skildringar av dignande julbord. Efter slakten fanns det nu ett övermått av mat i huset. Före frys- och kylskåpens tid var det dessutom nödvändigt att äta mycket av denna mat inom den närmaste tiden.

Hunger efter 40 dagars fasta.

Att många längtade efter julbordets läckerheter kunde på sina håll bero på, att man fastat så länge. Som en kvarleva från den katolska tiden föregicks julen på sina håll av fasta under 40 dagar. Kött fick inte ätas under fastan. Fisk var däremot OK. Det är i det sammanhanget som lutfisken kommer in i bilden.

Lekar efter maten

Efter den kaloririka julmåltiden kunde det sedan bli tillfällen till "lekar" som en motvikt till frossandet. Det finns i gammal skånsk litteratur många exempel på sådana lekar: "Dra oxen", "Tämja stut", "Sko blacka", Lekarnas namn visar oss återigen, att vi befinner oss i det utpräglade bondesamhället.

Julhalmen

var ett annat inslag i julfirandet i detta gamla bondesamhälle. Man lade ut ett jämnt lager, ca 30-40 cm tjockt på golvet inne i stugan. Halmen hade två uppgifter: Motverka den kyla som trängde upp genom golvet. Fungera som bäddar för de julgäster som inte kunde ta sig hem på kvällen efter jula-gillet. På sina håll gavs halmen ytterligare en innebörd: en påminnelse om att jesubarnet låg på halm i en krubba.

Vår tids jultomte

har knappast sina rötter "i vår tid". Tvärtom. Vi måste gå långt tillbaka i historien för att hitta dessa rötter.

Nordens äldsta nedtecknade berättelse om ett tomteliknande väsen finns i den norske kungen Olav Tryggvassons saga från 981.

Sagan nedtecknades vid den tid då kristendomen började vinna mark i Norden.

Då fanns bland folken i Norden en föreställning om något slag av tomteväsen, nära knutet till gården.

Så kom kristendomen. De kristna såg tomten som ett djävulens verk och försökte med alla medel jaga bort denna kätterska husgud.

De kristna fick bara tillbe en gud. Därför placerades tomten i samma kategori som djävulen. På 1200-talet skrev en svensk nunna, Birgitta Birgersdotter, ett dekret mot onda tomtar och varnade folket för att tillbe "tomteguden".

Denna Birgitta Birgersdotter har vi lärt känna som den heliga Birgitta.

Även Martin Luther varnade för tomten och uppmanade prästerna att göra allt för att driva ut tomten ur hemmet.

Det var dock svårt

att bli av med tomten. Under 1500-talet beklagar sig präster över att "folk i villfarelse" fortsatte att tro på "tomteväsen i hemmet"

Egentligen föddes tomten i Turkiet.

År 270 föddes en pojke i Patara – idag en ruinstad i Turkiet. Barnet döptes till Nikolaus och växte upp hos en farbror som var en kristen biskop. När Nikolaus blev vuxen, fick han ett eget biskopssäte i grannstaden Myra. Han var en av de lärde som kejsar Konstantin den store kallade till ett möte 325 för att dra upp riktlinjer för den kristna tron. Nikolaus blev känd som en mycket givmild person. Det finns många berättelser om denna givmildhet.

Efter Nikolaus död

skapades många berättelser om hans mirakulösa gärningar. Bl.a. hade han räddat tre flickor från prostitution. Flickornas far hade inte haft råd att betala den hemgift som var en förutsättning för att flickorna skulle kunna gifta sig.

Biskopen gav flickorna pengar. Han gjorde det dock i hemlighet för att inte förnärma dem. Nikolaus undvek att bli avslöjad genom att kasta ner penningpungen genom skorstenen. Den landade i en av flickornas strumpor, som hade hängts på tork i den öppna spisen efter tvätten.

Det finns många berättelser om Nikolaus. Han blev också helgonförklarad.

Så har vi fått förklaringen

till vår tids jultomte, som i flera länder kastar ner julklapparna genom skorstenen så att paketet hamnar i en särskilt stor strumpa, som - av en händelse- hänger i spisen så att paketet hamnar rätt.

Danska barn

vet, att *Julemanden* bor på Grönland. Sina önskelistor skickar de dit. Till huvudstaden Nuuk på Grönland kommer varje jul ca 50 000 brev från barn i Danmark.

Jag läser i en Grönländsk källa, att i Nuuk finns världens största brevlåda. 24 december kommer tomten, som hållit till på okänd plats på den väldiga grönländsisen, med helikopter till Nuuk och tömmer brevlådan.

I många länder tror barnen

att tomten bor vid Nordpolen. Den jultomten är väldigt flitig. Han kör med sin släde runt i alla länder!!! Han är känd i en röd kapp, svarta stövlar och har en luva på huvudet.

I Finland

är det Rovaniemi som gäller som tomtens hemvist. Det anser åtminstone befolkningen i den staden. Där har man 1998 för säkerhets skull byggt en särskild park : Santa Park. Andra menar dock, att den rätta hemorten för tomten är Korvatunturi. Det är en mindre ort i det nordliga Finland.

Många länders tomte är mycket flitig.

Han hinner besöka många barn. Detta är möjligt tack vare att han har en flygande släde. Dessutom flygande renar!! Du har säkert sett det flygande tomte-ekipaget när du tittat på Kalle Anka och hans vänner i TV.

Barnen i Holland och Belgien menar, att deras tomte bor i Spanien. Han kommer i november med ett ångfartyg till Amsterdam.

I samma veva

som jag skriver detta om den heliga Nikolaus, dimper det i min dator ner en artikel om nya forskningsrön, som lär ha med Nikolaus i Turkiet att göra. Arkeologer hävdar, att man med kol 14-metoden undersökt kvarlevor av det som påstås vara kvarlevorna efter denne

Nikolaus. Resultatet visar, att det undersökta benet härrör från den tidsperiod då Nikolaus dog. Det skulle i så fall styrka att det verkligen är kvarlevor från Nikolaus.

Så var det frågan om datum

för julen – 25 december.

Påven Liberius Fastställde år 354 juldagen till 25 december. Han hade en särskild bakgrund till detta. Den 25 mars betraktades som Jungfru Marias bebådelse. Kristi födelse skulle komma nio månader efter detta.

Julkorten

föddes 1843. Att födelsen kan anges så exakt beror på sambandet med frimärkets födelse. Seden att skicka julkort startade i England. I Sverige blev det Jenny Nyström som angav tonen, när det gällde hur en tomte skall se ut och hur miljön med gamla lador, mycket snö, hästar i sina spiltor och mycket annat. Återigen: en spegling av Jenny Nyströms tid. Sedan posten 1877 infört halverat porto för privat brevkort, ökade antalet julkort i Sverige dramatiskt

Julnatten

dvs natten mellan julafton och juldagen, hade man i vissa fall ljus tända hela natten, Detta för att ge skydd mot onda krafter som härjade just den natten.

Den natten blev också ovanligt kort. Redan tidigt steg man upp för att hinna ta sig till julottan. När människor färdades till julotta på juldagsmorgonen brann det ljus i alla hus längs vägen, De som hade råd åkte i släde dragen av häst.

Det gällde att inte komma alltför tidigt till julotten. Då riskerade man nämligen att hamna mitt upp i den julotta, som de döda firade före de levandes julotta.

Nåväl.

Julottan – inte minst predikan – var lång. Efter att ha sovit så lite under den gångna natten, var det inte lätt att hålla sig vaken i kyrkan. Då kom kyrkstöten med sin långa stav och stötte på.

Utfärden till julottan var en stor händelse för många. Några hade fört med sig brännvin och kringlor. Det fick till följd att stämningen kunde bli ganska hög ibland. Inte minst under hemfärden då alla kunde koppla av och då de olika ekipagen tävlade om att köra fortast. Belöningen till segraren: att få sin skörd bärgad först året därpå.

En 4-årings upplevelse av julottan i Hov.

Hembygdsforskaren Patrik Haller har berättat ett minne från sin barndom och en julotta han upplevde då:

När jag var fyra år fick jag följa med mor och far till julottan på juldagsmorgonen. Det hade snöat ordentligt på natten. Morgonen var stilla. Jag kommer ihåg att vi gick genstigen genom hallavara dal. Jag var förvånad över hur tyst det var. Dalen var upplyst av den vita snön. När vi kom upp på backarna såg jag Hovs kyrka stråla av ljus från alla fönster och uppe i tornet. I kyrkan var det strålände vackert. Far och mor sjöng med i psalmerna. Jag sjöng också. För full hals. Vad jag sjöng minns jag inte. Säkert var det inte någon psalm....

Julgranen

Har sina rötter i Tyskland. Redan på 1600-talet talade man där om "julträd".

I Sverige dök de första julgranarna upp i de adliga familjerna. Först under 1800-talet spreds julgranen bland övriga samhällsklasser i Sverige.

Julbocken

är betydligt äldre än julgranen. Från början hörde den till annandag jul. Ofta var det någon pojke som kädde ut sig i en in-och-utvänd rock och försedd med mask och horn.

När bocken kom på besök hos en familj gällde det att göra sig av med honom. För det krävdes att man försåg bocken med brännvin och mat.

Det var bocken som delade ut klappar i jultid innan tomten tog över.

Kalle Anka – alltsedan 1959

Iden kommer från USA. Där visades programmet – i sin amerikanska version, förstås – första gången 1951. Enligt en av mina källor skedde premiären i Sverige 1959. Programmet blev snabbt ett viktigt inslag i många familjers julfirande. I och med att programmet fått status av tradition blev det känsligt när SVT dristade sig till att göra ändringar. Som när TV år 1982 bytte ut tjuren Ferdinand mot "Den fula ankungen". Det skulle man inte ha gjort. Svenska folket protesterade. Mycket !!

Ferdinand fick sändas direkt efter det övriga programmet..

Under några år hade SVT planer på att helt slopa Kalle Anka-programmet . Avtalet med Walt Disney var för dyrt, ansåg man.. Förändringen var tänkt att ske i samband med att Arne Weise slutade som julvärd.

Planerna blev avslöjade före jul. Resultat: Tittarstorm. SVT tvingades att ändra sig.

Hitler ville stjäla julen

Jesus var jude. Att fira honom var ingenting för det tyska herrefolket, ansåg Adolf Hitler. Från och med att Hitler tog makten i Tyskland (1933) kämpade Hitler och hans anhang målmedvetet för att förvandla den kristna högtiden till en nazistisk högtid.

Hitler tog avstånd från det kristna budskapet om fred på jorden. Det passade inte ihop med hans vision om att erövra resten av Europa.

Nästa steg blev att köra den judiske JESUS på porten. Nu påpekade nazisterna, att julen i själva verket var en forngermansk högtid.

"Vi kan inte acceptera, att en tysk julgran har något att göra med en krubba och ett stall i Betlehem".hävdade man.

Boklådan

Boktitel	Ord. Pris.	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70 *
Vår Bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg genom Bjäres historia	330	70
På räls över hallandsås under 130 år	Slutsåld	
Nära havet trivs jag bäst	330	Ny

- Endast ett par ex. som återhämtats från säljställen

Böckerna finns att köpa i bokhandel i Båstad, Laholm och Ängelholm. Dessutom på vissa ytterligare säljställen i Bjäre.

Böckerna kan beställas direkt från Bjäreförlaget.

V.g. ange om du avser att hämta boken eller vill ha den skickad med posten.

Bilderna alltmer efterfrågade.

I mitt bildarkivet blir trängseln allt större. Beträffande pappersbilderna har det lättat något. Ca 20 000 bilder har som gåva överlämnats till kommunens arkiv. I min dator finns dock den scannade versionen av dessa bilder kvar. Där trängs de med ca 53 000 andra bilder, som också är scannade, men som inte har gått "omvägen" via pappersbild. Även dessa bilder skall med tiden överlämnas till kommunens arkiv som gåva. Först skall de dock förse med text. Jag får ofta önskemål om att få (låna eller köpa) bilder. Önskemålen kommer från enskilda personer, som hittar sig själva eller någon bekant person eller miljö på en bild. Även företag och föreningar söker bilder.

Är du/din förening/ditt företag intresserad av detta, är det bara att du hör av dig. Med hjälp av datorns sökmotor är det möjligt att leta upp den bild du söker, även om du bara har en ungefärlig uppfattning om vad du söker.

På min hemsida – bjareforlaget.com – hittar du exempel på bilder ur arkivet. Bl.a bilder som söker text.

Finns det någon i din bekantskapskrets,

som du tror skulle uppskatta att få mina Nyhetsbrev får du förstås gärna tipsa. Allt jag behöver är en mejladress.

Återstår för mig bara att tillönska
en riktigt

GOD JUL

med en riklig portion av allt det som du själv vill lägga in i uttrycket En God Jul

Vänligen

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad
kalle@bjarenet.com
Tel. 0431-365332